

11. KAPITOLA

Občanské právo VI: Právnícké osoby - vznik, orgány a zánik právnické osoby. Obchodní společnosti a družstva

Klíčové pojmy

název právnické osoby	komanditní společnost	fundace	obchodní podíl
sídlo právnické osoby	korporace	nadační fond	statutární orgán
veřejná obch. společnost	ústav	základní kapitál	vkladová povinnost

Obsah

- 11.1 Právnícká osoba – pojem
- 11.2 Klasifikace právnických osob
- 11.3 Název, sídlo
- 11.4 Orgány právnické osoby
- 11.5 Vznik a zánik právnické osoby
- 11.6 Obchodní korporace

11.1 Právnícká osoba – pojem

Právnícká osoba je uměle vytvořený útvar, kterému občanský zákoník přiznává právní osobnost, tedy způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti. Právnícká osoba je fikce, nerodí se jako člověk, ale člověk jí vytváří. Právníckou osobu může tvořit určité společenské seskupení osob (fyzických, ale i právnických) nebo jen seskupení majetku. Právnícké osoby mohou být různého charakteru, mohou vzniknout za určitým účelem (např. dosažení zisku, obecně prospěšným účelem, správa cizího majetku) nebo zřizované zákonem nebo právním jednáním.

11.2 Klasifikace právnických osob

Právnícké osoby členíme z různých pohledů. Základním členěním je rozlišování na právnické osoby soukromého práva a právnické osoby veřejného práva. Další významné dělení spočívá v povaze právnické osoby – korporace, fundace a smíšený útvar.

- a) Právnícké osoby soukromého práva – obchodní společnosti (v.o.s., k.s., s.r.o., a.s.), družstva, nadace aj.
 - Vznikají zakladatelským právním jednáním (např. společenskou smlouvou, zakladatelskou listinou).
 - b) Právnícké osoby veřejného práva – obce, kraje, stát, lékařská komora, Národní památkový ústav aj.
 - Jejich vznik je vázán na existenci zákona – zákon ji vytváří (ne právním jednáním).
 - c) Smíšená právnická osoba – např. ústav
- A. Korporace** – korporací vytváří jako právnickou osobu společenství osob (může mít ale i jediného člena – např. s.r.o.):
- Veřejnoprávní korporace – územně samosprávné celky (kraje a obce), stát a např. komory (advokátní, notářská či lékařská). Zvláštní veřejnoprávní korporací je např. Nejvyšší kontrolní úřad nebo Česká národní banka.
 - Obchodní společnosti a družstvo (hlavním účelem je zde dosažení zisku; omezeně u družstva).
 - Dalším typem korporace je spolek – dobrovolný svazek alespoň tří členů, kteří jsou vedeni společným zájmem (hlavním společným zájmem není podnikání).
 - Společenství vlastníků (právnická osoba vzniklá za účelem bytové správy).
- B. Fundace** – právnická osoba vytvořena majetkem vyčleněným k určitému účelu:
- Nadace – právnická osoba, která slouží k trvale službě společensky nebo hospodářsky užitečnému účelu. Účel může být veřejně prospěšný nebo soukromě dobročinný. Nadace musí mít majetkovou podstatu, která je tvořena určitým vkladem – 500.000 Kč).
 - Nadační fond – rozdíl od nadace spočívá v tom, že nadační fond nemusí k danému účelu sloužit trvale (netvoří se kapitál, tak jako u nadace).

C. Ústav – právnická osoba ustavená za účelem provozování činnosti užitečné společensky nebo hospodářsky s využitím své osobní a majetkové složky. Ústav se však liší od korporace tím, že nemá členy – má pouze zaměstnance.²⁶ Typickým příkladem ústavu je škola, muzeum či galerie.

11.3 Název, sídlo

Jménem právnické osoby je její **název**. Název je jedním z obligatorních identifikačních znaků právnické osoby. Název musí odlišit právnickou osobu od jiné osoby a obsahovat označení její právní formy (např. s.r.o. nebo bytové družstvo). Název nesmí být klamavý. Název může obsahovat jméno člověka, k němuž má právnická osoba zvláštní vztah. Je-li člověk živ, lze užit jeho jméno v názvu právnické osoby jen s jeho souhlasem; zemřel-li, aniž dal souhlas, vyžaduje se souhlas jeho manžela, a pokud není, souhlas zletilého potomka, a pokud není on, souhlas předka. Právnická osoba je chráněna proti neoprávněným zásahům do jejího jména. Takto poškozená právnická osoba se může domáhat, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek.

Dalším obligatorním znakem právnické osoby je její **sídlo**. Sídlo právnické osoby může být i v bytě, nenaruší-li to klid a pořádek v domě. Zapisuje-li se právnická osoba do veřejného rejstříku (např. do obchodního rejstříku), postačí, pokud zakladatelské právní jednání (např. společenská smlouva, stanovy nebo zakladatelská listina) uvede název obce, v jejímž obvodu se nachází sídlo právnické osoby. Ve veřejném rejstříku však právnická osoba musí mít zapsána plnou adresu sídla. Proti tomu, kdo se dovolává sídla zapsaného ve veřejném rejstříku, nemůže právnická osoba namítat, že má skutečné sídlo na jiném místě.

11.4 Orgány právnické osoby

Právnická osoba nemá svéprávnost, proto její vůli nahrazují fyzické osoby (hovoříme o jednání za právnickou osobu). Rozhodovací moc, možnost jednat za právnickou osobu, jakož i kontrolovat její činnost, je svěřena orgánům právnické osoby. „*Orgánem právnické osoby se rozumí její složka (vnitřní útvary), která má vyhrazené postavení v organizační struktuře právnické osoby.*“²⁷

Právnická osoba si tvoří orgány o jednom členu (individuální) nebo o více členech (kolektivní). Je-li orgán kolektivní, rozhoduje o záležitostech právnické osoby ve sboru. Sbor je schopen usnášet se za přítomnosti nebo jiné účasti většiny členů a rozhoduje většinou hlasů zúčastněných členů (ovšem tato pravidla mohou být modifikována zakladatelským právním jednáním nebo dokonce zákonem – např. zákonem č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích).

Některé orgány právnické osoby musí být zřízeny obligatorně (např. valná hromada), jiné orgány si může právnická osoba zakladatelským právním jednáním vytvořit (fakultativní orgány). K orgánům jednotlivých obchodních korporací blíže v kapitole č. 11.6 a 11.7.

11.5 Vznik a zánik právnické osoby

Jako fyzická osoba se narodí a umírá, tak i právnická osoba má svůj fiktivní život. U právnické osoby můžeme rozlišovat dvě právně relevantní fáze jejího počátku. Právnické osoby soukromého práva (zejména pak korporace) se před vznikem nejdříve zakládají, a to zakladatelským právním jednáním (např. společenskou smlouvou). Zakladatelské právní jednání musí mít písemnou formu a její náležitosti jsou závislé na konkrétním typu právnické osoby. Okamžik vzniku právnické osoby je vázán na zápisu ve veřejném rejstříku (typicky obchodní rejstřík). Právnické osoby veřejného práva se neustavují, nýbrž vznikají přímo ze zákona (účinností zákona nebo později, stanoví-li tak zákon). Právní osobnost (způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti) právnické osoby nastává okamžikem vzniku.

Konec života právnické osoby je také rozdělen na dvě fáze. Nejdříve je potřeba právnickou osobu zrušit. Druhou fází je samotný zánik právnické osoby. Právnická osoba se zrušuje právním jednáním (dobrovolně), uplynutím doby, rozhodnutím orgánu veřejné moci nebo dosažením účelu, pro který byla ustavena, a také z dalších důvodů, které stanovuje zákon. Právnická osoba se zrušuje s likvidací nebo bez ní. Pokud se právnická osoba nezrušuje likvidací,²⁸ nabývá jí právní nástupce (hovoříme o fúzi, rozdělení nebo změně právní formy). Právnická osoba zapsaná do veřejného rejstříku zaniká dnem výmazu z veřejného rejstříku.

²⁶ Eliáš, K. a kol. *Občanské právo pro každého. Pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 138.

²⁷ Dvořák, J., Švestka, J., Zuklinová, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek I. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer, 2013, s. 275.

²⁸ Účelem likvidace je vypořádat majetek zrušené právnické osoby, vyrovnat dluhy věřitelům a naložit s čistým majetkovým zůstatkem, jenž vyplyne z likvidace – tzv. likvidační zůstatek.

11.6 Obchodní korporace

Obchodní korporace tradičně členíme na obchodní společnosti a družstva. Obchodní společnosti pak na osobní a kapitálové.

Mezi obchodními společnostmi patří:

- Veřejná obchodní společnost
- Komanditní společnost
- Společnost s ručením omezeným
- Akciová společnost
- Evropská společnost
- Evropské hospodářské sdružení

Družstva jsou:

- Družstvo
- Evropská družstevní společnost

11.6.1 Základní terminologie

- **Podíl** – podíl představuje účast společníka v obchodní korporaci a práva a povinnosti z této účasti plynoucí (vlastníkem podílu je společník a velikost podílu mu zaručuje různá oprávnění, zejm. pak vyjadřuje sílu hlasu na rozhodování o otázkách společnosti). Podíl může být vyjádřen i pomocí cenného papíru (u s.r.o. nově tzv. kmenovým listem, u a.s. tradičně akciemi). Podíl členíme na: podíl na zisku, podíl na ztrátě, podíl na likvidačním zůstatku a vypořádací podíl.
- **Základní kapitál** – základní kapitál obchodní korporace je souhrn všech vkladů. Základní kapitál obligatorně vytváří komanditní společnost, společnost s ručením omezeným, akciová společnost a družstvo. Základní kapitál je vyjádřen v českých korunách (akciová společnost může kapitál vyjádřit i v eurech).
- **Obchodní firma** – název, pod kterým je podnikatel zapsán v obchodním rejstříku. Každá korporace musí mít svoji obchodní firmu. Obchodní firma je tvořena kmenem a dodatkem, určujícím její právní formu (např. a.s.).
- **Statutární orgán** – statutární orgán je oprávněn jednat jménem společnost (jednání navenek společnosti), přísluší mu i obchodní vedení (jednání dovnitř společnosti).

11.6.2 Založení a vznik obchodní korporace

Obchodní korporace se zakládá společenskou smlouvou (stanovami, zakladatelskou listinou). Společenská smlouva, kterou se zakládá kapitálová společnost (společnost s ručením omezeným a akciová společnost), vyžaduje formu veřejné listiny (notářský zápis). Kapitálové společnosti mohou být založeny i jednou osobou, v tomto případě se zakládají zakladatelskou listinou (opět ve formě notářského zápisu). U ostatních společností postačí, když společenská smlouva má písemnou formu s úředně ověřenými podpisy.

Obchodní korporace vzniká zápisem do obchodního rejstříku. Není-li návrh na zápis společnosti do obchodního rejstříku podán do 6 měsíců ode dne jejího založení (uzavřením společenské smlouvy), platí, že nastávají tytéž účinky jako při odstoupení od smlouvy. Uvedenou lhůtu lze ve společenské smlouvě změnit.

Soudní poplatek za návrh na zahájení řízení ve věcech vzniku obchodní společnosti činí:

- U akciové společnosti 12.000 Kč
- U ostatních společností 6.000 Kč²⁹

11.6.3 Osobní a kapitálové společnosti - členění

	Osobní společnosti	Kapitálové společnosti
Ručení za závazky	neomezeně (nikoli u komanditistů)	omezeně
Povinnost vkladu	bez povinnosti (ale volitelně ano)	vkladová povinnost
Vnitřní struktura	v zásadě není určena	je upravena zákonem
Členství	v zásadě nepřevoditelnost podílu	podíl převést lze
Účelem založení	podnikání a správa vlastního majetku	podnikání i jiný účel
Změna zakladatelského právního jed.	souhlas všech společníků	zpravidla postačí souhlasu většiny

Osobní společnosti
veřejná obchodní společnost
komanditní společnost

Kapitálové společnosti
Společnost s ručením omezeným
Akciová společnost

²⁹ Položka 11. č. 1 zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích.

11.6.4 Veřejná obchodní společnost

Veřejná obchodní společnost je společnost alespoň dvou osob (nemůže být jednočlenná), které se účastní na jejím podnikání nebo správě jejího majetku a ručí za její dluhy společně a nerozdílně (neomezeně). Firma obsahuje označení „veřejná obchodní společnost“, které může být nahrazeno zkratkou „veř. obch. spol.“ nebo „v. o. s.“. Obsahuje-li firma jméno alespoň jednoho ze společníků, postačí označení „a spol.“

- Společenskou smlouvu lze měnit pouze dohodou všech společníků.
- Vkladová povinnost je volitelná (nesplnění vkladové povinnosti řádně a včas může být sankcionováno povinností platit úroky z prodlení nebo může vést k tzv. kadučnímu řízení – řízení o vyloučení společníka z účasti na společnosti).
- Vklad může spočívat i v provedení prací nebo poskytnutím služby.
- Statutárním orgánem společnosti jsou všichni společníci (nebo jen někteří z nich).
- Zisk a ztráta se dělí mezi společníky rovným dílem.
- Podíl společníka nelze u VOS převést.

11.6.5 Komanditní společnost

Komanditní společnost je společnost, v níž alespoň jeden společník ručí za její dluhy omezeně (dále jen „komanditista“) a alespoň jeden společník neomezeně (dále jen „komplementář“). Z uvedeného vyplývá, že komanditní společnost musí mít nejméně dva společníky. Firma obsahuje označení „komanditní společnost“, které může být nahrazeno zkratkou „kom. spol.“ nebo „k. s.“. Komanditista, jehož jméno je uvedeno ve firmě, ručí za dluhy společnosti jako komplementář.

- Společenskou smlouvu lze měnit pouze dohodou všech společníků.
- Vkladová povinnost je pro komanditisty (libovolná výše vkladu).
- Podíly komanditistů se určují podle poměru jejich vkladů.
- Za dluhy společnosti ručí komanditista s ostatními společníky společně a nerozdílně do výše svého nesplaceného vkladu podle stavu zápisu v obchodním rejstříku.
- Podíl komanditisty lze převést na jiného, zatímco podíl komplementáře je nepřevoditelný.
- Statutárním orgánem jsou všichni komplementáři (nebo jen někteří z nich).
- Zisk a ztráta se dělí mezi společnost a komplementáře. Neurčí-li společenská smlouva jiné dělení, dělí se zisk a ztráta mezi společnost a komplementáře na polovinu. Část zisku, která připadla společnosti, se po zdanění rozdělí mezi komanditisty v poměru jejich podílů. Výhodou je, že komanditisté nenesou ztrátu (výjimkou je ručení komanditistů za dluhy společnosti do výše určené částky – zřízení tzv. komanditní sumy) – poté mají komanditisté zpravidla i větší podíl na zisku, neboť část zisku, která připadla společnosti, se po zdanění rozdělí mezi komanditisty také podle komanditních sum. Nevýhodou komanditní sumy je i odpovědnost komanditisty za ztrátu, kterou musí uhradit podle svého podílu, avšak jen do výše své komanditní sumy.
- Úprava komanditní společnosti ve velkém odkazuje na úpravu veřejné obchodní společnosti.
- Komanditní společnost je v České republice nejméně rozšířená obchodní společnost.

11.6.6 Společnost s ručením omezeným

Společnost s ručením omezeným je společnost, za jejíž dluhy ručí společníci společně a nerozdílně do výše, v jaké nesplnili vkladové povinnosti podle stavu zapsaného v obchodním rejstříku v době, kdy byli věřitelem vyzváni k plnění. Firma obsahuje označení „společnost s ručením omezeným“, které může být nahrazeno zkratkou „spol. s r. o.“ nebo „s. r. o.“

- V České republice nejrozšířenější forma obchodní společnosti.
- Společníci mají vkladovou povinnost. Minimální výše vkladu je 1 Kč (ovšem může být i vyšší, stanoví-li tak společenská smlouva). Výše vkladu může být pro jednotlivé podíly stanovena různě.
- Podíl společníka ve společnosti se určuje podle poměru jeho vkladu na tento podíl připadající k výši základního kapitálu (lze upravit jinak).
- Podíl společníka lze převést.
- Zákon umožňuje vznik různých podílů (pro podíly mohou být stanovena různá práva a povinnosti). Připouští se, že společník může vlastnit i více podílů, a to i různého druhu.
- Podíl může být nově představován cenným papírem (tzv. kmenovým listem).
- Společenská smlouva může být měněna dohodou všech společníků (lze upravit jinak).
- Společník splní vkladovou povinnost ve lhůtě určené společenskou smlouvou, nejpozději však do 5 let ode dne vzniku společnosti nebo od převzetí vkladové povinnosti za trvání společnosti.
- Nejvyšším orgánem společnosti je valná hromada.

- Neurčí-li společenská smlouva jinak, je valná hromada schopná se usnášet, jsou-li přítomni společníci, kteří mají alespoň polovinu všech hlasů.
- Každý společník má jeden hlas na každou 1 Kč vkladu, ledaže společenská smlouva určí jinak.
- Valná hromada rozhoduje prostou většinou hlasů přítomných společníků, ledaže společenská smlouva určí jinak (i kvalifikovanou většinou např. v otázkách změny obsahu společenské smlouvy nebo o zrušení společnosti s likvidací).
- Statutárním orgánem společnosti je jednatel.
- Společnost s ručením omezeným si může zřídit dozorčí radu jako kontrolní orgán.

11.6.7 Akciová společnost

Akciovou společností je společnost, jejíž základní kapitál je rozvržen na určitý počet akcií. Firma obsahuje označení „akciová společnost“, které může být nahrazeno zkratkou „akc. spol.“ nebo „a. s.“

- Akciová společnost je svou povahou nejsložitější (často je pokládána za nástroj investic).
- Akcie je cenný papír nebo zaknihovaný cenný papír, s nímž jsou spojená práva akcionáře jako společníka podílet se na jejím řízení, jejím zisku a na likvidačním zůstatku. Akcie mohou být vydány jako kusové akcie nebo akcie o jmenovité hodnotě. Akcie mohou mít různé druhy a formy.
- Základní kapitál činí alespoň 2.000.000 Kč nebo 80.000 EUR.
- K založení společnosti se vyžaduje přijetí stanov.
- Nejvyšším orgánem společnosti je valná hromada.
- Zákon nově připouští dvojí vnitřní strukturu. V dualistickém systému společnost zřizuje představenstvo (jako statutární orgán) a dozorčí radu (jako kontrolní orgán). V monistickém systému společnost zřizuje správní radu a statutárního ředitele. Monistický systém jsme převzali ze západních zemí Evropy.³⁰

³⁰ Štenglová, I., Havel, B., Cileček, F., Kuhn, P., Šuk, P. Zákon o obchodních korporacích. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 601.